

in the history of Britain were transformed. It has been proven that Celtic ideals in the Victorian period changed the understanding of Irish history, infusing the English mystical with Celtic images. It has been revealed that the Druidic theme becomes the leading one in the works of English writers, poets and composers of the 19th century. The special factor of the Celtic religion is highlighted, where the pagan and Christian components are organically united. It is summarized that the revived «Celtic ornament» paved the way for the Art Nouveau style, ensured ethnic cohesion and restored the cultural identity of both the Celtic-Irish and, in fact, the English.

Key words: Celtic revival in Victorian England, uniqueness of Celtic culture, Druid line, musical style, genre, cantata, symphony, Irish and English musical culture, modern.

Надійшла до редакції 26.05.2024 р.

УДК 78.071/.072:[327.82:304.4](477)(045)

МУЗИКА В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Редя Валентина – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри історії світової музики, Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, м. Київ
<http://orcid.org/0000-0002-4754-2371>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.764>
redya.valentina@gmail.com

Окреслено ключові аспекти та форми участі українських митців, передусім музикантів, у створенні міжнародного іміджу сучасної України, у налагодженні дієвих контактів зі світовою культурною спільнотою. Представлено панораму та надано характеристику низки мистецьких проєктів, актуальних із цієї точки зору. Методологія дослідження спирається на низку задіяних методів, зокрема таких як описовий, методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння), системний метод та метод узагальнення. Наукова новизна статті полягає у введенні до наукового обігу інформації щодо музичних проєктів, композиторської та виконавської творчості, представлених крізь призму сучасної соціокультурної ситуації, а також в актуалізації ролі музики та музикантів у справі культурної дипломатії України на нинішньому етапі.

Ключові слова: сучасні комунікативні стратегії, культурна дипломатія, соціокультурний контекст, медіапростір, творчий проєкт, композиторська та виконавська творчість, музична критика.

Постановка проблеми. В умовах військової агресії росії проти України та необхідності підтримки світовою спільнотою боротьби українського народу проти рашистської навали безпрецедентно зростає роль мистецтва, зокрема музики у багатьох суспільно-інформаційних сферах. Героїчний спротив українців поставив усе українське в центр уваги світу [3], тож музика, мова якої не потребує перекладу, виявилася свого роду інформаційною зброєю професійних музикантів – композиторів, виконавців, музикознавців.

Культурна війна є частиною великої війни, і це не лише протистояння двох культур, а зіткнення цивілізацій, що сповідають різні цінності. Прірва між нашими уявленнями про них така, що нині достеменно ясно: йдеться про культурну війну глобальних масштабів, перемога у якій також є умовою виживання нації. Ситуація, що склалася, диктує нові виклики – зокрема, в сенсі розробки відповідної стратегії і тактики використання потенціалу мистецтва у протистоянні з підступним ворогом. На думку Н. Ворожбит, «мистецтво має попереду йти, а не наздоганяти якісь дискусії, коли все вже сформульовано і проговорено» [11]. Тож актуальність апелювання до національних духовних цінностей, які отримують художнє вираження у творчості сучасних митців, не підлягає сумніву.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення мистецьких явищ, що народжуються та відбуваються тут і зараз – особливе дослідницьке завдання. Непрості умови формування сучасного соціокультурного простору посилюють відповідальність тих, хто висвітлює процес його функціонування. Спроби здійснити аналітичне осмислення нових артефактів композиторської творчості, подій музично-театрального та концертного життя, безпосередньо пов'язаних із зазначеною у назві статті темою, безперечно, існують (О. Берегова, О. Варданян, І. Маслікова, О. Наумова, І. Тукова, Л. Шумейко). І все ж таки нині ми перебуваємо радше на етапі активних практичних звершень (що дійсно є надважливим завданням), а з іншого боку – стадії накопичення спостережень, збереження та узагальнення даних, що дозволить у подальшому вийти на повноцінне наукове осмислення культурних подій сьогодення.

Показовим у цій площині є дослідження, проведене директоркою Інституту емпіричної естетики М. Планка (Німеччина, Франкфурт-на-Майні) М. Вальд-Фурманн та музикознавицею Т. Тучинською (Україна) з метою порівняння досвіду створення, виконання та сприйняття музики до і після початку війни, що висвітлює значні розбіжності «до» і «після» [21].

Згадаємо принагідно й іншу подію – вебінар на платформі «Навзаєм Talks» із проблем культурної та мистецької діяльності під час війни [4].

Активно фіксують події культурної комунікації й музикознавці: серед авторів публікацій на сторінках Інтернету – М. Гордієнко, О. Летичевська, О. Найдюк, Л. Олійник та ін.

Мета статті – продемонструвати діапазон можливостей та панораму участі вітчизняних музикантів у створенні міжнародного іміджу України, актуалізувати роль музики та внесок композиторів, виконавців, музикознавців у справу культурної дипломатії сучасної України.

Методологія дослідження визначається його метою і спирається на низку методів, у тому числі описовий метод, методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння), системний метод та метод узагальнення.

Вклад основного матеріалу дослідження. Дослідниця історії культурної дипломатії України Т. Пересунько стверджує: «Попри те, що культурна дипломатія – це політична наука, її парадокс у тому, що основним має бути мистецтво. Якщо навпаки, тоді вона не спрацьовує, бо її сприймають як політичну пропаганду» [7]. Термін «культурна дипломатія» почав активно вживатися у наукових колах з початку 2000 років. Його трактування включало «створення успішного автопортрету країни за кордоном» [18], «політичне просування інтересів суб'єкта через поширення культури – зокрема, через організацію міжнародних гастролей видатного музиканта» [17] тощо. Проте ще понад сто років тому переконливим прикладом української культурної дипломатії стало міжнародне турне хорової капели під орудою О. Кошиця, відрядженої до Європи, щоб «пробити стіну упереджень» і добитися підтримки у боротьбі за незалежність УНР – у той час, коли «на молоду державу пішла війною російська армія, домагаючись повернення до підлеглості Росії. Ворожа пропаганда дискредитувала Україну як відступницю і сепаратистку» [10; 7]. Саме тоді почалася тріумфальна історія «Щедрика», що звучав як голос України у світі: «Публіку вражав, насамперед, музичний перфоманс, і тільки потім люди починали цікавитися – що це за культура й нація. Інтерес до країни виникав з інтересу до культури» [7].

У контексті окресленої проблеми надзвичайно важливо розуміти, що відбувається з культурно-мистецькою діяльністю, зокрема музичною, у сучасному соціокультурному просторі. Яким чином мистецтво загалом і музика зокрема надихають на єднання, звернення, відстоювання права транслювати позицію України та українців усьому світові.

Вітчизняні композитори стали нині поряд з іншими митцями «голосами країни», що висловлюють почуття своєї нації і безсумнівно, є речниками України в сучасному світі. «Божевільна руйнація, несумісна із жодною зі звичних ознак зла, і нескінченна лава втрат... Коли композитори пишуть про війну безпосередньо під час війни, а не постфактум, то все музичне звучання втрачає параметри земного часу: немає минулого і немає майбутнього, а отже, немає пам'яті й немає надії. Все <...> існує одночасно», – пронизливо констатує О. Наумова [19, 40]. І. Тукова класифікує доробок українських композиторів, створений з початку російського вторгнення, за трьома категоріями: 1) твори, у яких автори передають власний досвід воєнного часу за допомогою коментарів до композицій або їхніх назв; 2) твори, у яких осмислення досвіду війни відбувається завдяки відтворенню її звукового пейзажу (приміром, звуки сирен повітряної тривоги та вибухів); 3) твори, що ґрунтуються або включають у себе задокументовані факти російських злочинів, а відтак, можуть розглядатися як прямі політичні маніфестації [20; 196].

Серед музичних прем'єр останнього часу – «Україна. Музика війни» для симфонічного оркестру і хору Є. Станковича, молитовне діяння «Буча. Lacrimosa» В. Польової, Симфонія № 5 та кантати «Читаючи історію і «Звідки ти, чорна валко, пташина зграє?» К. Цепколенко, «Очі в очі» та «Страсті поля Рутченкового» Є. Петриченка, гімн-реквієм «Місто Марії» З. Алмаші. І це лише незначна частина доробку вітчизняних композиторів від початку повномасштабного вторгнення, твори, що кореспондуються з нашими реаліями. Навіть у такому далекому, здавалося б, від проблем сьогодення жанрі, як балет, знайшла відображення тема війни. Першою реакцією на початок військових дій в Україні став великий балет Ю. Гомельської «Долі» (2016 р.), визначений постановниками як «документальний балет». Події війни знайшли втілення у камерному балеті «Мій дім на двох ногах» від INSHA Dance Company (музика В. Рекала), балеті В. Гаркуші «Mariupol»; наприкінці 2023 року почалася підготовка до прем'єрного показу кваліфікованого А. Комлікової «Незламні»¹.

Скористаємося основними тезами команди нетворкінгової платформи «Навзаєм Talks», запропонованими як «актуальний план дій для культурних менеджерів, кураторів, митців, представників інституцій» [4], та спроектуємо їх на проблематику цієї статті.

Безумовно, мистецтво може полегшувати пережити те, що з нами відбувається. Але при цьому мистецькі чи культурні проекти не обов'язково мають стати арт-терапією – функції мистецтва значно багатогранніші. Через війну та зміну багатьма людьми місця проживання відбулося оновлення аудиторії культурних проектів. Деякі з них розширили географію, інші закрилися – насамперед із причини докорінної зміни аудиторії, на яку орієнтувалися раніше їх організатори. І навпаки: люди, які були змушені покинути звичні місця, потрапили у чужий культурний простір, коли переїхали в інше місто або

навіть країну. Їхнє повернення до своїх локальних спільнот можливе і часто відбувається через залучення до культурно-мистецьких подій, тож виникає питання – як зробити мистецький продукт впливовим і доступним для широкого загалу споживачів.

Природно, що деякі попередні (зокрема довоєнні) проєкти втратили актуальність, адже будь-яка мистецька діяльність сприймається тепер кризь призму війни, навіть якщо безпосередньо не стосується воєнної теми. На перший план у літературі, поезії, живопису вийшла нова або оновлена тематика, по-новому зазвучала класика на театральних сценах, помітно оновилися програми концертів. Виникла потреба змінити акценти, переосмислити наповнення мистецького контенту, а інколи адаптувати, а то й «перевинайти» мову, якою звертатися до реципієнтів. Менеджмент змін має стати постійною практикою, і це стосується не лише смислової складової, але й організації процесу «доставки продукту», адаптації до нових умов комунікації.

Безпосередньо з потребою змін пов'язана необхідність *перевинайдення формату культурних подій*. Війна вчить виявляти лідерські якості, бути гнучкими, оперативно реагувати на будь-які зміни, приймати подекуди рішення в умовах повної невизначеності.

Звичайно, здійснення будь-якого творчого задуму потребує фінансової підтримки, і в умовах вимушеного зменшення фінансування на культуру з боку держави та розпорошеності культурної спільноти далеко не всі проєкти здатні бути самоокупними. В цьому контексті значну роль відіграють налагодження та підтримка зв'язків із тими, хто виїхав з України з початком повномасштабного вторгнення. Велика кількість українців за кордоном дає можливість громадянам країн, що приймають у себе українських біженців, краще пізнати Україну, її культуру, мистецькі досягнення, а нам – залучати закордонні ресурси та створювати міжнародні проєкти. Не всі іноземці розуміють, що відбувається в Україні, і тут українці (передусім митці, які постійно або тимчасово живуть за кордоном) мають бути і активно стають культурними амбасадорами Батьківщини.

Однією з найперших країн, що прийшла на допомогу Україні, стала Польща, і польська мистецька спільнота не залишилася осторонь. Вже 2022 року стартував ряд творчих та благодійних проєктів, які розроблялися та упроваджувалися переважно у тісній співпраці поляків та українців.

Цикл заходів «Україна ближче» – один із проєктів, створених українськими митцями як відповідь на події, пов'язані з повномасштабним вторгненням росії в Україну. Організатор проєкту – Національний інститут музики і танцю (Narodowy Instytut Muzyki i Tanca) у Варшаві. Зокрема, одразу розпочали програму «Ми підтримуємо Україну» – для інституцій, що хотіли б налагодити співпрацю з українськими митцями. Подати заявку на співпрацю мали змогу державні заклади культури або заклади місцевого самоврядування, неурядові організації, державні університети. Зокрема, в рамках проєкту «Новий голос: Україна – зробимо оперу разом» діти, евакуйовані з України, у співпраці з професійними артистами відтворили оперу С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм». Перед цим вони взяли участь у майстер-класах, під час яких, серед іншого, готували костюми, вчилися танцювати та співати.

Разом з оркестром Національної філармонії (Варшава) автори проєкту організували приїзд музикантів Київського симфонічного оркестру до Польщі. Перебування українського оркестру в країні фінансувалося Міністерством культури і національної спадщини Польщі, під патронатом якого відбулися два концерти: 2 квітня 2022 р. оркестр виступив у столиці, 23 квітня – у Лодзі. Відтак музиканти вирушили у європейське турне з метою популяризації української музики, розширення горизонтів уявлення іноземців про її досягнення.

До зразків культурної дипломатії сміливо можна віднести авторський проєкт музикознавиці Вероніка Зінченко, здійснений під час її перебування у Варшаві на замовлення Національного інституту музики і танцю. Після узгодження формату розповіді про українську культуру (12 коротких відео з анотаціями та субтитрами польською мовою) до реалізації проєкту були залучені українські музикознавці, композитори, хореографи, музиканти-виконавці – ті, хто перебував на той момент у Польщі або безпосередньо з Києва, Одеси, Львова, інших міст України. Приміром, відео про оперу І. Небесного «Лис Микита» готувалося в колаборації з Львівською оперою, про фестивалі «Династія» та Kyiv Flute Days – у співпраці з викладачами Національної музичної академії України піаністкою М. Пухлянко та флейтистом А. Кушніром. Творчість Св. Луньова та його твір «Гутті» (який читачі веб-сайту музичних новин The Claquers визнали одним із найвпливовіших українських творів, написаних після здобуття Україною незалежності) презентувала І. Тукова, оперу А. Загайкевич на лібрето С. Жадана «Вишиваний. Король України» – Г. Дуб. Творчий портрет композитора Ю. Шевченка створили музикознавець Ю. Чекан, диригент В. Кожухар та хормейстерка А. Масленнікова.

Повністю серія «Україна ближче», що знайомить із музичною, театральною та хореографічною культурою України, творчістю українських режисерів, композиторів, виконавців-інструменталістів, танцюристів, хореографів, їхніми мистецькими проєктами та здобутками, була викладена на сторінці

Національного інституту музики і танцю у Варшаві з травня 2022 (перше відео, присвячене Київському симфонічному оркестру на чолі з диригентом Луїджі Геджеро, який саме розпочав із виступів у Польщі європейський гастрольний тур) – по лютий 2023 р. (презентація творчості українського кримсько-татарського композитора, майстра джазової імпровізації У. Бакірова). Окрім названих, серія вклучає відео, присвячені К. Цепколенко та фестивалю сучасної музики «Два дні та дві ночі нової музики» в Одесі, музичному проєкту композитора І. Тараненка «Fusionfonia: музика української землі», створеному у співдружності з польськими колегами, розмові з оперним режисером Є. Лавренчуком про майбутнє оперного мистецтва в Україні, а також хореографічним проєктам – присвяті танцівниці й хореографу Б. Ніжинській та унікальному балетному перформансу «Стіна». Показово, що провідну роль у здійсненні проєкту відіграли молоді представники музичної спільноти України, сповнені бажання натхненно створити і донести світові образ своєї Батьківщини.

Прикладів, що підкреслюють високий запит останнім часом на презентацію української культури за кордоном, чимало. Національний симфонічний оркестр України лише у 2022–2023 та початку 2024 р. здійснив декілька закордонних турів (2022: Італія, Польща, Німеччина, Австрія, Бельгія, Ліхтенштейн, Швейцарія; 2023: Китай /Тайвань/, Словаччина, Великобританія /Англія, Шотландія, Уельс/; 2024: США). Звертає на себе увагу значне розширення географії гастролей, вихід за межі європейського ареалу. Приїзд великого академічного колективу з України скрізь сприймався «як свідчення незламного духу українців, потужного потенціалу нашої культури, освіченості і обдарованості наших людей», – написала після концерту в Единбурзі 30 жовтня 2023 року О. Лєтичевська [5]. Програми, що виконувалися музикантами оркестру під орудою В. Сіренка, вклучали переважно твори вітчизняних композиторів (Перша українська симфонія М. Березовського, увертюра до опери «Тарас Бульба» М. Лисенка, Друга та Третя симфонії Б. Лятошинського, твори Є. Станковича, В. Сильвестрова та ін.)². Щоразу у відгуках слухачів та критиків відзначалося, що в інтерпретації диригента й оркестрантів звучала «справжня страждаюча і прекрасна Душа України – сповнена болісного трагізму, теплої ліричності і нескореної сили» [5]. Величезний успіх колективу ще раз засвідчив конкурентну спроможність української культури у світовому просторі. Вперше в історії український оркестр на запрошення Спікера Палати громад сера Ліндсея Гойла отримав можливість виступити у Парламенті Великобританії (звучала музика М. Березовського та М. Скорика, а також уперше у стінах Парламенту прозвучав Гімн України). Музиканти відчули прояв солідарності з Україною, неухильну підтримку українського народу Великою Британією.

Ще один переконливий факт. Після виступу НЗАСОУ у столиці Уельсу Кардіффі та виходу на телебаченні (у загальнобританській програмі BBC breakfast) сюжету про гастролі колективу, Парламент Уельсу (Senedd) визнав Голодомор в Україні 1932–1933 рр. геноцидом українського народу. На сайті Парламенту зазначено, що Голодомор є заздалегідь спланованим злочином, вчиненим сталінієм та радянським урядом проти народу України, і що Senedd продовжує підтримувати народ України, який сьогодні протистоїть незаконній війні, розв'язаній путінієм. «Цілком ймовірно, що незабутній виступ нашого оркестру в Уельсі та попередні успішні концерти в Англії посприяли прийняттю цього важливого для України історичного рішення. Такою є культурна дипломатія в дії», – зазначає Леся Олійник [9].

Красномовним свідченням участі музики в культурній дипломатії вважаємо й епізод церемонії нагородження нобелівських лауреатів у Швеції, що відбулася 10 грудня 2023 р. Під час урочистостей Королівський філармонічний оркестр Швеції, що супроводжував цю знаменну подію, виконав серед інших перлин світової класики «Вечірню серенаду» з циклу «Тиха музика» В. Сильвестрова. Композиція українського автора відкривала церемонію одразу після промови шведської кінознавиці, Голови ради директорів Нобелівського фонду Астрід Содерберг Віддінг.

Відеоролик із записом церемонії того ж дня отримав майже 50 тис. переглядів, а оскільки коментатори озвучували назви творів, що входили до музичної програми заходу, неважко уявити, скільки глядачів доторкнулися до творчості, а можливо й відкрили для себе одного із найяскравіших представників сучасної української композиторської школи³.

Практично кожен концерт, що відбувається нині за участю українських музикантів у будь-якій точці світу, починається чи завершується Гімном України або іншим музичним символом нашої держави. До другої річниці повномасштабного вторгнення здійснено проєкт «Україна незламна» – п'ять концертів класичної музики в Україні та Німеччині, у програмах яких варіювалися твори В. А. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Мендельсона, Р. Штрауса, Є. Станковича, Г. Гаврилець, В. Польової, З. Алмаші. Завершувала концерти Молитва за Україну «Боже великий, єдиний» М. Лисенка.

Війна поставила перед діячами української музичної культури чимало викликів: від питань щодо музичної спадщини та національних пріоритетів сучасної музики – до практичних проблем, які необхідно вирішувати керівникам творчих колективів та окремим виконавцям, відповідним засобам масової інформації тощо. Саме тому професійні музиканти різних спеціальностей об'єднують власні зусилля та співпрацю з міжнародними партнерами задля напрацювання актуальних комунікативних стратегій,

створення якісного українського контенту, наповнення медіапростору новими ідеями, залучення якомога ширшої аудиторії слухачів.

Справжньою сенсацією стало народження медіапроєкту «Як звучить Україна». Початковий задум передбачав запропонувати українцям захоплюючу подорож із метою «познайомити їх із самими собою», зі своєю історичною спадщиною, подарувати можливість заново відкрити красу краєвидів, почути характерні звуки тієї чи іншої місцевості та історії людей, які там живуть, відчуті несподіване у здавалось би, звичному. До реалізації ідеї земляків-дончан Євгена та Наталки Синельнікових (до війни жили в Бучі) долучився відомий музикант – композитор, аранжувальник, *саундпродюсер гуртів ONUKA та «The Elephants»* Євген Філатов. Почалася робота над створенням своєрідного «трєвел-шоу» з відеорядом, а головне – звуковим втіленням образу та характеру того чи іншого українського міста або регіону. Повномасштабне вторгнення росії в Україну внесло свої корективи у задум та призначення проєкту: тепер він сприймається як вагомий внесок у справу культурної дипломатії, оскільки безперечно розширює уявлення про Україну та українців, розкриває душу нації.

Першим «озвученим» містом став Чернігів – ця «серія» вийшла на УкрЮтюбПроект-каналі на початку лютого 2023 р. й миттєво набрала тисячі переглядів та схвальних відгуків. На сьогодні проєкт представлений вже понад десятьма випусками, кожен з яких вражає оригінальністю бачення та достовірністю відтворення звукових портретів Львова і Харкова, Києва й Одеси, Полтави і Сум, Дніпра, Миколаєва і Запоріжжя. Окремий неповторний звуковий пейзаж змальовує Карпати⁴.

Головну місію цього документального музичного проєкту доречно визначити як просвітницьку. У звукову симфонію сучасного життя органічно вплітаються свист козацьких шабель, звучання ліри, цимбал, трембіти, сопілки, величних тулумбасів, – що докорінно змінює уявлення про «традиційне українське». Поруч голоси Майдану, острова Хортиці, неповторна звукова атмосфера Карпатських гір, Одеського оперного та львівських вуличок і – шокуючі звуки війни, сирен та вибухів.

Наразі потужний YouTube-проєкт «Як звучить Україна» вийшов за межі «українського інтересу» – гострої потреби «закривати всі прогалини у власній українській душі» [14], – і виконує функції гіда для всіх, хто цікавиться нашою країною, демонструючи її сучасне «звукове полотно» – емоційне, гармонійне, прекрасне, героїчне й болісне водночас.

Панораму дипломатично-просвітницьких музичних подій можна вагомо розширювати, демонструючи вражаючі факти подвижницької діяльності українських музикантів. Гастролюючи або перебуваючи наразі за кордоном (бандуристки Інна Лісняк і Тетяна Чернета, піаністи Павло Гінтов та Віоліна Петриченко, скрипальки Соня Сульдїна й Анна Дзялак-Савицька та багато ін.), вони популяризують українську музику, не лише виконуючи її у концертних програмах, але й детально розповідаючи про неї слухачам, здійснюють записи творів вітчизняних композиторів, виступають у пресі та влаштовують акції на підтримку України. І це надзвичайно важливо, адже «розширення впізнаваності України за її межами» [14; 8] залишається основним завданням зовнішньої української культурної дипломатії.

Висновки. Поняття культурної дипломатії увійшло до наукового обігу на початку 2000-х років. Однак існує «хвилююче історичне відлуння» [10; 7]: ще сто років тому Україна явила світові приклад культурно-дипломатичної місії Української Республіканської Капели на чолі з О. Кошицем. Показово, що для комунікації з міжнародною спільнотою була обрана саме мова музики – сама по собі універсальний інструмент спілкування, позаяк не потребує перекладу. Музичний твір здатен виконувати важливі функції збереження та передачі інформації про традиції музичної культури народу, емоції та почуття, психологічну ауру – «душу» нації тощо.

«Дипломатами від культури» останнім часом стали численні представники різних видів мистецтва, серед яких музиканти посідають одне з чільних місць. Фахівці різних музичних спеціальностей об'єднують власні зусилля і налагоджують співпрацю з міжнародними партнерами, щоб створювати якісний український контент, напрацьовувати актуальні комунікативні стратегії, залучати найширшу міжнародну аудиторію слухачів.

Проведене дослідження дозволяє дійти *висновку*: українська музика під час війни стала «прикладною», функціональною, вона сприймається як голос країни, розповідаючи світові, якою є вітчизняна музична історія та як звучить сучасна Україна. «Війна розставила акценти – глибокі й болючі – і в сучасній академічній українській музиці. <...> І ці акценти – честь і чесність», – констатував на церемонії нагородження лауреатів Національної премії України ім. Т. Шевченка 2024 р. диригент В. Сіренко. Саме життя, його виклики, пов'язані з початком повномасштабної війни та необхідністю доносити світові страшну правду про вбивство української нації російським фашизмом, спричинили вибух креативності щодо творення нової музичної реальності.

Вже зараз, не чекаючи, коли події сучасного музичного життя стануть сторінкою історії, їх безперечно можна визначити як безцінний внесок музики у справу культурної дипломатії – створення й

донесення світові мовою музики образу України, яка прагне «вистояти морально, духовно, культурно та державно» [12].

Перспективи дослідження теми вбачаються у подальшій фіксації, оприлюдненні, аналізі різного роду артефактів, узагальненні досвіду та розробці нових стратегій української культурної (зокрема музичної) дипломатії.

Примітки

¹ Сучасному українському балету присвячене дослідження Зінченко: В. М. Український балет доби Незалежності: тенденції розвитку, жанрово-інтонаційна специфіка : дис. ... д-ра філософії, спец. 025 «Музичне мистецтво». Київ, 2024. 241 с.

² Б. Лятошинський. Симфонія № 2 (Великобританія), Симфонія № 3 (Італія), симфонічна балада «Гражина» (Німеччина, Бельгія, Тайвань, Словаччина, Великобританія, Ліхтенштейн, Швейцарія); Л. Колодуб. Карпатська рапсодія № 1 (Німеччина, Австрія, Ліхтенштейн); Є. Станкович. Симфонія № 2 (Польща, Австрія), Концерт № 2 для скрипки з оркестром (Італія); М. Лисенко. Увертюра до опери «Гарас Бульба» (Німеччина, Тайвань, Словаччина, Великобританія); вальс «Розлука» (Німеччина, Бельгія, Ліхтенштейн, Швейцарія, Польща, Тайвань, Словаччина, Великобританія); М. Березовський. Симфонія № 1 До-мажор (Польща, Німеччина, Великобританія, США), Симфонія № 2 (Тайвань); В. Сильвестров. Тиха музика (Німеччина); Дм. Бортнянський. Концертна симфонія та увертюра «Квінто Фабіо» (в аранжуванні Вс. Сіренка); І. Небесний – частини з симфонії «Різдяні симфонізми» (США).

³ Ще у березні 2022 р. активістами Лятошинський-клубу, Ukrainian Live Classic та Українського інституту започатковано проєкт «Українська музика для всього світу» і презентовано Ukrainian Scores – електронну бібліотеку нот українських композиторів.

⁴ Проєкт «Як звучить Україна» (хронологія випусків):

Перший сезон: Як звучить Чернігів: <https://www.youtube.com/watch?v=fOsdVLVJpb0>

Як звучать Карпати: <https://www.youtube.com/watch?v=2KlIZt55tqM&t=61s>

Як звучить Одеса: <https://www.youtube.com/watch?v=i9shMs7nrkA>

Як звучить Львів: <https://www.youtube.com/watch?v=LXmzXsBipjk&t=33s>

Як звучить Київ: <https://www.youtube.com/watch?v=ul2H1a6lMFo>

Як звучить Харків: <https://www.youtube.com/watch?v=chmkeh6BRNY>

Другий сезон: Як звучать Суми: <https://www.youtube.com/watch?v=kGexoeq11jc>

Як звучить Запоріжжя: https://www.youtube.com/results?search_query

Як звучить Дніпро: https://www.youtube.com/watch?v=GwghIED_R_8

Як звучить Полтава: <https://www.youtube.com/watch?v=LU4lsnL30Fg>

Як звучить Миколаїв: <https://www.youtube.com/watch?v=o2M3MfMQBQM>

Список використаної літератури

- Варданян О. «Українська хвиля» у контексті музичного життя сучасної Швейцарії. *Наук. вісник Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського*. Київ, 2022. Вип. 135: *Інтерпретаційні аспекти музичної творчості*. С. 38–47.
- Євген Філатов: «Війна звучить жакливо». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kim0dSAIy1M> (дата звернення 20.12.2023).
- Заблюцька О. У 2023 році вийшло понад 130 перекладів українських книжок: Олександра Коваль про книжкові підсумки року. URL: <https://suspilne.media/culture/645594-u-2023-roci-vijslo-ponad-130-perekladiv-ukrainskih-knizok> (дата звернення 20.02.2024).
- Культурна та мистецька діяльність під час війни («*Навзаєм Talks*»). URL: <https://biggggidea.com/practices/kulturna-ta-mistetska-diyalnist-pid-chas-vijni/> (дата звернення 15.01.2024).
- Летичевська О. Національний симфонічний: Единбург, Шотландія, 30 жовт., 2023. URL: <https://www.facebook.com/oksana.letychevska> (дата звернення 12.11.2023).
- Маслікова І. Міжнародне співробітництво у сфері культури в умовах російсько-української війни: культурологічний аспект. *Українські культурологічні студії*: наук. журн. 2023. Вип. 12 (1). С. 4–9.
- Молодій В. «Співай, поневолена Україно, співай, щибетушко»: Тіна Пересунько про українську культурну дипломатію 100 років тому. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/spivai-ponevolena-ukrayino-spivai-shchetushko-tina-peresunko-pro-ukrayinsku-kulturnu-diplomatiiu> (дата звернення 23.12.2022).
- Найдюк О. «Попіл Бучі стукає у моє серце». URL: <https://kyivdaily.com.ua/bucha-lacrimosa/> (дата звернення 26.03.2023).
- Олійник Л. NSO of Ukraine: Гілфорд, Великобританія, 26 жовт., 2023. URL: <https://www.facebook.com/lessia.oliinyuk> (дата звернення 26.12.2023).
- Пасіонарність в епістолярії Олександра Кошиця. Щоденник. Незнаний IV том: науково-документальне вид. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника», 2023. 182 с.
- Пушнова Т. Про що соромно мовчати Наталці Ворожбит: кінець мистецтва, старі демони, новий роман і прірва між Держкіно і кіноспільнотою. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/pro-shcho-soromno-movchati-natalci-vorozhbit-300426/> (дата звернення 9.03.2024).
- Роман Дзундза: «Виклик сьогодні – це вистояти: духовно, морально, культурно та державно». *Музика*: інтернет-журн. URL: <https://mus.art.co.ua/roman-dzundza-vykyk-sohodennia-tse-vystoiaty-dukhovno-moralno-kulturno> (дата звернення 2.02.2024).

13. Українські композитори на культурному фронті. URL: https://composersukraine.org/index.php?id=27&tx_ttnews%5Btt_news%5D=301&cHash=9eda6d5a689f5b791d2f887c07fba4c3 (дата звернення 2.02.2024).
14. Чиченіна Л. Це занадто добре для ютубу. «Як звучить Україна» – проєкт, який треба дивитися в навушниках. URL: <https://detector.media/kritika/article/209246/2023-03-23> (дата звернення 20.11.2023).
15. Шумейко Л. Феномен творчості в умовах війни крізь призму екзистенціалізму. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку* : наук. зб. (напря́м *Культурологія*). Рівне : РДГУ, 2023. Вип. 43. С. 50–56.
16. Beregova O. International festival «Kyiv Music Fest» as a contemporary format for presentation of national musical cultures : Polish premieres. URL: <https://www.researchgate.net/publication/338804968> (дата звернення 16.02.2024).
17. Cull N. J. Public Diplomacy : Lessons from the Past. Los Angeles: Figueroa Press, 2009. 62 p. URL: <http://kamudiplomasasi.org/pdf/kitaplar/PDPerspectivesLessons.pdf> (дата звернення 20.02.2024).
18. Gienov-Hecht J. «The Quest for Harmony: Classical Music, Emotion, and the Discourse of Human Rights in the United States since World War Two». URL: <https://blogs.fu-berlin.de/musicandhumanrights/> (дата звернення 20.02.2024).
19. Naumova Olena. Temporary «faults» of the sacred text: Victoria Poleva – Francis Poulenc. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. Lublin: Fundacja Instytut Spraw Administracji Publicznej. 2022. № 6 (50). P. 39–44. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.6.7>
20. Tukova I. Art music and war: Ukrainian case 2022. *Musicologica Brunensia*. 2023. Vol. 58, Issue 2. P. 193–204. DOI: <https://doi.org/10.5817/MB2023-2-12>
21. Wald-Fuhrmann M., Tuchynska T. Music in the Time of War Questionnaire. URL: <https://survey.academiccloud.de/index.php/155586> (дата звернення 25.12.2023).

References

1. Vardanian O. «Ukrainska khvyliya» u konteksti muzychnoho zhyttia suchasnoi Shveitsarii. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*. Kyiv, 2022. Vyp. 135: *Interpretatsiini aspekty muzychnoi tvorchosti*. S. 38–47 [in Ukrainian].
2. Yevhen Filatov: «Viina zvuchyt zhakhlyvo». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kim0dSAIy1M> [in Ukrainian].
3. Zablotska O. U 2023 rotsi vyishlo ponad 130 perekladiv ukrainskykh knyzhok : Oleksandra Koval pro knyzhkovi pidsumky roku. URL: <https://suspilne.media/culture/645594-u-2023-roci-vijslo-ponad-130-perekladiv-ukrainskih-knizok> [in Ukrainian].
4. Kulturna ta mystetska diialnist pid chas viiny («Navzaiem Talks»). URL: <https://biggggidea.com/practices/kulturna-ta-mistetska-diyalnist-pid-chas-vijni/> [in Ukrainian].
5. Letychevska O. Natsionalnyi symfonicnyi: Edynburh, Shotlandiia, 30 zhovtnia 2023. URL: <https://www.facebook.com/oksana.letychevska> [in Ukrainian].
6. Maslikova I. Mizhnarodne spivrobotnytstvo u sferi kultury v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: kulturolohichniy aspekt. *Ukrainski kulturolohichni studii* : nauk. zhurnal. 2023. Vyp. 12 (1). S. 4–9.
7. Molodii V. «Spivai, ponevolena Ukraino, spivai, shchebetushko»: Tina Peresunko pro ukrainsku kulturnu diplomatiuu 100 rokiv tomu. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/spivai-ponevolena-ukrayino-spivai-shchebetushko-tina-peresunko-pro-ukrayinsku-kulturnu-diplomatiuu> [in Ukrainian].
8. Naidiuk O. «Popil Buchi stukaie u moie sertse». URL: <https://kyivdaily.com.ua/bucha-lacrimosa/> [in Ukrainian].
9. Oliinyk L. NSO of Ukraine: Gilford, Velykobrytaniia, 26 zhovtnia 2023. URL: <https://www.facebook.com/lessia.oliinyk>.
10. Pasionarnist v epistolarii Oleksandra Koshytsia. Shchodennyk. Neznanyi IV tom : naukovy-dokumentalne vydannia. Ivano-Frankivsk: Prykarp. nats. un-t imeni V. Stefanyka, 2023. 182 s. [in Ukrainian].
11. Pushnova T. Pro shcho soromno movchaty Natalsi Vorozhbyt: kinets mystetstva, stari demony, novyi roman i prirva mizh Derzhkino i kinospilnotoiu. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/pro-shcho-soromno-movchati-natalci-vorozhbit-300426/> [in Ukrainian].
12. Roman Dzundza: «Vykylyk sohodennia – tse vystoiaty: dukhovno, moralno, kulturno ta derzhavno». *Muzyka* : internet-zhurnal. URL: <https://mus.art.co.ua/roman-dzundza-vykylyk-sohodennia-tse-vystoiaty-dukhovno-moralno-kulturno> [in Ukrainian].
13. Ukrainski kompozytory na kulturnomu fronti. URL: https://composersukraine.org/index.php?id=27&tx_ttnews%5Btt_news%5D=301&cHash=9eda6d5a689f5b791d2f887c07fba4c3 [in Ukrainian].
14. Chychenina L. Tse zanaдto dobre dlia yutubu. «Iak zvuchyt Ukraina» – proiekt, yakyi treba dyvytysia v navushnykakh. URL: <https://detector.media/kritika/article/209246/2023-03-23> [in Ukrainian].
15. Shumeiko L. Fenomen tvorchosti v umovakh viiny kriz pryzmu ekzystentsializmu. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku* : nauk. zbirnyk (napriam *Kulturolohiia*). Rivne, 2023. Vyp. 43. S. 50–56 [in Ukrainian].
16. Beregova O. International festival «Kyiv Music Fest» as a contemporary format for presentation of national musical cultures: Polish premieres. URL: <https://www.researchgate.net/publication/338804968> [in English].
17. Cull N. J. Public Diplomacy : Lessons from the Past. Los Angeles: Figueroa Press, 2009. 62 p. URL: <http://kamudiplomasasi.org/pdf/kitaplar/PDPerspectivesLessons.pdf> [in English].
18. Gienov-Hecht J. «The Quest for Harmony: Classical Music, Emotion, and the Discourse of Human Rights in the United States since World War Two». URL: <https://blogs.fu-berlin.de/musicandhumanrights/> [in English].
19. Naumova Olena. Temporary «faults» of the sacred text: Victoria Poleva – Francis Poulenc. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. Lublin: Fundacja Instytut Spraw Administracji Publicznej. 2022. № 6 (50), P. 39–44.

DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.6.7> [in English].

20. Tukova I. Art music and war: Ukrainian case 2022. *Musicologica Brunensia*. 2023. Vol. 58, Issue 2. P. 193–204.

DOI: <https://doi.org/10.5817/MB2023-2-12> [in English].

21. Wald-Fuhrmann M., Tuchynska T. Music in the Time of War Questionnaire. URL: <https://survey.academiccloud.de/index.php/155586> [in English].

MUSIC IN CULTURAL DIPLOMACY MODERN UKRAINE

Redya Valentyna – Doctor of Arts hab., Professor of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine at the department of world music history (Kyiv, Ukraine)

The present work outlines the key aspects and modes of participation of Ukrainian artists, primarily musicians, in creating the international image of modern Ukraine and establishing effective contacts with the world cultural community. A panorama is presented, and a description is given to numerous art projects relevant from this point of view. The research methodology is based on several applied methods, including the descriptive method, empirical research methods (observation, comparison), systemic method, and generalization method. Scientific novelty of the article lies in the introduction into the scientific circulation of information about musical projects, compositional and performing creativity presented through the prism of the modern socio-cultural situation, as well as the actualization of the role of music and musicians in the cultural diplomacy of Ukraine at present times.

Key words: modern communicative strategies, cultural diplomacy, socio-cultural context, media space, creative project, compositional and performing creativity, music criticism.

UDC 78.071/.072:[327.82:304.4](477)(045)

MUSIC IN CULTURAL DIPLOMACY MODERN UKRAINE

Redya Valentyna – Doctor of Arts hab., Professor of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine at the department of world music history (Kyiv, Ukraine)

Relevance of the study. In the conditions of Russia's military aggression against Ukraine and the need for the world community to support the struggle of the Ukrainian people against the invasion, the role of art, in particular music, in many social and information spheres has grown unprecedentedly. It is about a cultural war on a global scale, victory in which is one of the conditions for the survival of a nation.

The current situation dictates new challenges, in particular, in terms of developing an appropriate strategy and tactics for utilizing the potential of musical art in confrontation with the enemy. Appealing to national spiritual values, conveying the truth about the war through artistic expression in the creative projects of modern artists, popularizing Ukrainian music in the world – all of these are the components of modern cultural diplomacy, which works to create the image of Ukraine and determines the relevance of addressing the chosen topic.

Research methodology is determined by its purpose and relies on a number of methods involved, including the descriptive method, the methods of empirical research (observation, comparison), the systemic method and the method of generalization.

The purpose of the article is to demonstrate the range of opportunities and the panorama of participation of domestic musicians in creating the international image of Ukraine, to update the role of music and the contribution of composers, performers, and musicologists to the cause of cultural diplomacy of modern Ukraine.

Novelty. The scientific novelty of the article lies in introduction into the scientific circulation of information about musical projects, compositional and performing creativity, presented through the prism of the modern socio-cultural situation, as well as in the actualization of the role of music and musicians in the cultural diplomacy of Ukraine in the present times.

Prospects for further research of the topic are foreseen in further documenting, publishing, analyzing various kinds of artifacts; generalization of experience and development of new strategies of Ukrainian cultural (musical) diplomacy.

Key words: modern communicative strategies, cultural diplomacy, socio-cultural context, media space, creative project, compositional and performing creativity, music criticism.

Надійшла до редакції 31.03.2024 р.

УДК 78.072.2

ПРОГРАМНІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН ІСТОРИЧНОГО ДИСКУРСУ

Довгаленко Ніна Сергіївна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії музики і музичної етнографії, Одеська національна музична академія ім. А.В. Нежданової, м. Одеса.
<https://orcid.org/0000-0003-3462-640X>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v48i.765>
monred@i.ua

Запропоновано розгляд поняття програмності в аспекті його історичного становлення. Розглянуті визначення і характеристики програмності в різних естетичних і стильових параметрах. Зроблені переклади і огляд іномовної довідникової літератури, присвяченої даній тематиці. В аналізах перекладів словників виявлені прообрази в